

13. Масові арештування в редакції «Впереду». Ревізії в камениці Ставропігії // Вперед! — 1918. — 26 груд. (ч. 22). — С. 1.
14. Масові арештування в редакції «Впереду» // Вперед! — 1918. — 27 груд. (ч. 23). — С. 2.
15. О. д-р Іван Бартошевський // Вперед! — 1920. — 17 груд. (ч. 288). — С. 3. — Рубр.: Посмертні вісти.
16. Омелян Веселовський // Вперед! — 1920. — 13 листоп. (ч. 260). — С. 4. — Рубр.: Посмертні вісти.
17. Пенчак Микола // Вперед! — 1920. — 19 черв. (ч. 141). — С. 4. — Рубр.: Почтова скринка.
18. *Передирій В.* Вперед! / В. Передирій // Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. — Л. : Світ, 2002. — Т. 2 : 1901—1919 рр. — С. 433—439.
19. Сеймова комісія про табори інтернованих // Вперед! — 1920. — 22 лют. (ч. 43). — С. 1.
20. Спис померших в таборі полонених «Бугшопи» (Bugszopy) // Вперед! — 1919. — 12 верес. (ч. 91). — С. 3.
21. Спис померших в таборі полонених «Бугшопи» (Bugszopy) // Вперед! — 1919. — 14 верес. (ч. 93). — С. 2.
22. Спис померших в таборі полонених «Бугшопи» (Bugszopy) // Вперед! — 1919. — 28 верес. (ч. 105). — С. 2—3.
23. Страшні відносини в берестейському таборі для полонених // Вперед! — 1919. — 19 жовт. (ч. 123). — С. 1.
24. Табори полонених. Страшні відносини в берестейському таборі для полонених // Вперед! — 1919. — 19 жовт. (ч. 123). — С. 1.
25. 1834 трупів в Берестю // Вперед! — 1920. — 17 січ. (ч. 12). — С. 3.
26. *Чайковський А.* Іван Біберович (Посмертний спогад) / Андрій Чайковський // Вперед! — 1920. — 29 груд. (ч. 297). — С. 2.
27. Як довідемося в Домбю // Вперед! — 1920. — 27 січ. (ч. 20). — С. 1.

Ольга Палюх

УКРАЇНСЬКЕ ПИТАННЯ У ГАЛИЦЬКІЙ ПОЛЬСЬКОМОВНІЙ ПРЕСІ 1923 р.

Висвітлено погляди у польськокомовній галицькій пресі на перспективи нормалізації українсько-польських відносин та досягнення між-національного порозуміння у контексті прийняття Радою послів великих держав рішення щодо приєднання Східної Галичини до Польської Республіки у 1923 р.

Ключові слова: українське питання, польськомовна галицька преса, публікації, українсько-польський діалог.

Освещены взгляды в польскоязычной галицкой прессе на перспективы нормализации украинско-польских отношений и достижения межнационального согласия в контексте принятия Советом послов великих держав решения о присоединении Восточной Галиции к Польской Республике в 1923 г.

Ключевые слова: украинский вопрос, польскоязычная галицкая пресса, публикации, украинско-польский диалог.

The viewpoints of Polish-language Galician press upon perspectives of the Ukrainian-Polish relations' normalization and attainment of international understanding in the context of adoption of the Entente Ambassadors' Council's decision regarding joining Eastern Galicia to the Polish Republic in 1923 have been illuminated.

Key words: the Ukrainian question, the Polish-language Galician press, publications, the Ukrainian-Polish dialogue.

Геополітичні зміни, які відбулися на міжнародній арені після закінчення Першої світової війни, — розпад імперії Габсбургів, повалення монархій в Німеччині та Росії — послужили поштовхом до виборювання народами Європи (поляками, українцями, угорцями, чехами, фіннами, латишами, литовцями та ін.) державної незалежності. Ще не так давно ворогуючі сторони мали віднайти шляхи до порозуміння та налагодження більш-менш прийнятних міжнаціональних стосунків. На теренах Східної Галичини це обумовлювалося необхідністю відновлення передусім українсько-польського діалогу, адже від кінця 1918 р., коли було проголошено утворення II Речі Посполитої (11 листопада) в межах її кордонів 1772 р. та Західно-Української Народної Республіки (13 листопада), кожна із сторін відстоювала зі своїх позицій право на ці терени. Однак якщо поляки прагнули відновити колишню територіальну велич своєї держави, то українці мали шанс відстояти історичну справедливість й нарешті здобути національний і державний суверенітет хоча б на невеликій частині своїх етнічних земель. Водночас реалізацію вимог уряду ЗУНР безперечно ускладнював укладений між Польщею та УНР Варшавський договір 1920 р., який денонсував Акт злуки між УНР і ЗУНР, проголошений у Києві 22 січня 1919 р., та визнавав «польськими» землі Східної Галичини, Західної Волині, Холмщини, Берестейщини, Підляшшя й частини Полісся [9]. Упродовж чоти-

рью років, що супроводжувалися перманентною військово-політичною напруженістю, тривали дипломатичні переговори із представниками урядів Польщі та ЗУНР, крапку в яких було поставлено рішенням Ради послів великих держав — Великої Британії, Франції, Італії та Японії від 14—15 березня 1923 р., що остаточно визначило лінію північних і східних рубежів Польської Республіки.

Контроверсійність резолюції «сильних світу цього» щодо включення Східної Галичини до складу Польщі повною мірою позначилася на українсько-польських відносинах міжвоєнної доби та досі слугує предметом дискусій в наукових і політичних колах, серед громадськості з обох сторін. Саме цим пояснюється наявність численних історичних праць і розвідок, присвячених «українському питанню», вітчизняних (В. Виздрик [1], С. Віднянський [2], Б. Гудь [3], Л. Зашкільняк [4], О. Карпенко [5], О. Красівський [6], С. Кульчицький [7], О. Парнета [10], Ю. Савчин [11], Р. Симоненко [12], В. Футала [13], О. Юрчук [14] та ін.) і польських (А. Бохенський [16], О. Лейнванд [35], С. Лось [8], Р. Тожецький [54], М. Фелінський [24] та ін.) дослідників, які демонструють не тільки багатоаспектність зазначеної проблеми, а й полярність висловлених оцінок. Водночас введення у науковий дискурс інформації з нових джерел сприятиме, на нашу думку, кращому розумінню спірних сторінок спільної історії та допоможе зробити належні, «без образ і звинувачень», висновки. Особливої уваги в цьому контексті заслуговує рецепція польськомовної преси Східної Галичини на події 1923 р., матеріали якої відображають погляди місцевої польської громади на відносини з українцями та можливість досягнення міжнаціонального порозуміння. Відзначимо, що, незважаючи на складну економічну ситуацію у видавничій справі в повоєнній Польщі, тільки у Львові у цей час виходило шість щоденних суспільно-політичних часописів — «Gazeta Lwowska», «Gazeta Poranna», «Kurjer Lwowski», «Wiek Nowy», а також робітнича газета «Dziennik Ludowy» та польськомовна газета єврейської громади «Chwila» [44].

Становлення кордонів II Речі Посполитої фактично завершилося 1921 р., зокрема, її східний рубіж визначав Ризький мирний договір, підписаний 18 березня 1921 р., який символізував закінчення польсько-радянської війни, закріпивши за Польщею майже так, як було передбачено Варшавським договором з УНР, Галичину

і Західну Волинь [9]. Однак Ліга Націй визнала східні польські кордони лише через два роки [10, с.142]. Це свідчило про те, що Центральні держави мало цікавили інтереси Польщі, а її вони розглядали виключно з точки зору власної політичної вигоди — як бар'єр між Радянською Росією і Західною Європою та як буфер між двома запеклими країнами-ворогами — Німеччиною і Росією, що потенційно сприяло б збереженню миру в регіоні [10, с. 140].

Хиткість становища Польської Республіки на міжнародній арені простежується у публікаціях галицької польськомовної преси ще першої декади березня 1923 р. Так, кореспонденти часописів «Dziennik Ludowy», «Gazeta Poranna» та «Kurjer Lwowski» повідомляли про зволікання Ради Ліги Націй та навіть ставили під сумнів ухвалення резолюції на користь II Речі Посполитої [19; 38; 46; 72]. Найбільшу загрозу цілісності Польщі автори вбачали у західноукраїнських національно-патріотичних силах під проводом Є. Петрушевича, які відстоювали суверенітет Східної Галичини та згодом її об'єднання із Великою Україною [55].

Через тривале очікування та невпевненість до останнього у позитивному результаті резолюція Ради послів великих держав про визнання кордонів Польщі стала безперечно радісною несподіванкою для поляків Східної Галичини. 16 березня 1923 р. шпальти польських газет у Львові зарясніли численними емоційно піднесеними публікаціями: «Uznanie wschodn. granic Polski [Визнання східних кордонів Польщі]», «Rada ambasadorów uznała wschodnie granice Polski. Małopolska Wschodnia i Wilenszczyzna przyznane Polsce bez zastrzeżeń [Рада амбасадорів визнала східні кордони Польщі. Східна Малопольща і Вільнщина віддані Польщі без застережень]» [61], «Uznanie granic wschodnich Rzpltej według życzeń Polski [Визнання східних кордонів Республіки згідно з бажаннями Польщі]» [50, № 74], «Małopolska Wschodnia przyznana Polsce! Uznanie granic wschodnich przez Radę ambasadorów [Східна Малопольща признана за Польщею! Визнання східних кордонів Радою амбасадорів]» [34], «Małopolska Wschodnia przyznana Polsce bez zastrzeżeń!! [Східна Малопольща признана за Польщею без застережень!!]» [26, № 6650], «Granice Polski uznane! Rada Ambasadorów uznała wsch. granice Polski; Wielkopomny dzień w dziejach Polski [Кордони Польщі визнані! Рада амбасадорів визнала східні кордони Польщі. Пам'ятний

день у житті Польщі]» [25, № 61], «Granice Polski uznane. Uznanie suwerenności Polski w Małopolsce Wschodniej [Кордони Польщі визнані. Визнання суверенності Польщі у Східній Малополющі]» [22], які чимдуж доносили довгожданну звістку про збереження т. зв. Східної Малополющі у складі Польської Республіки.

Відсутність офіційної урядової інформації слугувала причиною того, що спочатку в повідомленнях преси не було окреслено чітких політичних умов, за яких відбувалося це приєднання і які потенційно гарантували б рівні з поляками національні права переважаючій українській більшості краю та єврейському населенню. Цим обумовлювалися певні сумніви у її достовірності, висловлені не тільки в українській пресі [59], а й у польськомовному єврейському часописі «Chwila» [64]. Так, у єврейській газеті вказувалося, що ця надзвичайно важлива новина висвітлювалася польськими телеграфними агентствами «у заплутаний, як звичайно, спосіб», що було характерним для польських ЗМІ, коли справа стосувалася рішень, які мали фундаментальне значення. Зокрема, «поза одностайним підтвердженням польського суверенітету» над Східною Галичиною, не роз'яснювалися ані політичні мотиви, ані умови прийнятої Лігою Націй ухвали [53].

У публікаціях часописів переважно високо підносилися заслуги польської дипломатії на чолі із прем'єр-міністром країни В. Сікорським, які наполегливо відстоювали «історичне право» Польщі на т. зв. Східні креси [65]. Водночас невідомий автор у газеті «Słowo Polskie» спробував критично оцінити стратегію польських політиків на міжнародній арені у питанні східних кордонів. Зокрема, він зауважував, що «галасливі й недозрілі» заяви польських лідерів — прем'єр-міністра В. Сікорського і міністра закордонних справ Я. Домбського, які «нервово і перебільшено підносили реальну цінність, яку мало б для Польщі визнання східних кордонів», тільки зайвий раз привертали увагу та активізували діяльність їхніх опонентів і «були, немов наданням нашим власним урядом значущості і вартості акту, який ми мали отримати». На думку дописувача, питання лінії розмежування і так позитивно б вирішилося — цьому сприяла понад піврічна робота польської дипломатії, а те, що рішення буде на користь Польщі, було відомо ще на початку лютого 1923 р. [51]. У цьому контексті доречним є згадати

про документ, оприлюднений у газеті «Kurjer Lwowski» напередодні прийняття остаточного рішення Радою послів, а саме — лист членів Українського селянського клубу до президента Польської Республіки, які, вважаючи себе єдиним законним представницьким органом галицьких українців, висловлювали довіру уряду та зазначали, що врегулювання національних відносин у краю є суто внутрішньою проблемою II Речі Посполитої: «Як президія, так і весь Укр. селян. галиц. клуб вважає справу врегулювання усіх відносин у Східній Галичині питанням виключно національним, до якого польський уряд відповідно до Конституції вже частково приступив, а для решти робить все можливе, щоб їх зреалізувати на основі вимог і пропозицій парламентського представництва клубу» [36]. Таким чином, «хліборобами», прихильниками політики співпраці з поляками, опосередковано визнавалося верховенство Польщі на цій території, а польським політикам надавався карт-бланш у міжнародних переговорах з питань кордонів. На тлі загального піднесення ця заява-підтримка в галицькій польськомовній пресі не отримала слушної оцінки.

Незважаючи на виразне протегування у місцевій польській пресі думки про історичну обумовленість та законні підстави для анексії Східної Галичини [70], чимало поляків добре розуміли дискусійність цієї теми. Так, певного резонансу в пресі набуло висловлювання адвоката Станкевича під час судового процесу у Львові в березні 1923 р. проти Фанні Дітнер, котру звинувачували у доносах австро-угорському командуванню на польських високопосадовців під час Першої світової війни, який у своїй промові зауважив, що Польща постала завдяки «щасливому збігу обставин», а не внаслідок послідовного провадження польської політики. Ця фраза одноплемінника викликала обурення серед поляків і натомість додала насаги «петрушевичівцям» у відстоюванні правомірності української національної ідеї [49].

Галицькі польськомовні газети активно інформували про рецепцію світової громадськості на визнання кордонів Польської Республіки — друкували численні відгуки, вміщені у французькій, британській та німецькій пресі, а згодом також текст самого рішення. Публікації місцевих часописів передавали цілком зрозумілі оптимізм і гордість, що охопили всіх поляків Східної Галичини у

зв'язку з цією подією, та розповідали про посилену участь громадськості кожного малого містечка в державницькому поступі Польщі. Зокрема, тернопільський «Głos Polski», розвиваючи думку невідомого автора часопису «Gazeta Kołomyjska», у статті «Małopolska Wschodnia wobec ukraińców» («Східна Малопольща щодо українців») зазначав, що у період українсько-польського протистояння 1918—1919 рр. не тільки Львів, Коломия і Покуття загалом, а й «вся Східна Малопольща як поздовж, так і вшир» зайняла «ту ж позицію супротиву щодо “українських” урядів» і саме «героїчний опір всього населення Східної Малопольщі... побіч із збройною обороною Львова виборили нашу належність до Польщі» [27].

В емоційних статтях галицьких польських газет тим не менше простежувалася пильна увага до питання врегулювання міжнародних відносин у краї, передусім майбутньої національної політики польського уряду стосовно домінуючого українського населення Східної Галичини. Авторами висловлювалися різні думки з цього приводу, починаючи від крайніх націоналістичних заяв щодо недопущення жодних автономій краю і навіть погроз, що у цьому випадку «місцева польська громада... стане стіною проти такого уряду незалежно від стану чи політичних відмінностей» [39], та закінчуючи «малюванням» надто ідилічної картини українсько-польських стосунків. Так, дописувач газети «Wiek Nowy» переконував, що «польська влада і громадськість докладуть, без сумніву, всіх зусиль, щоби забезпечити громадянам Польщі української національності всі належні їм права, зрозуміти та задовольнити їхні слушні потреби, насамперед культурні й економічні», а у відповідь українське населення, «спрагле порядку і спокою, привітає, безперечно, у величезній своїй більшості із задоволенням нову еру нормальних, надійних відносин і встане з готовністю на шлях згоди і обов'язку» [61]. Подібні реляції містилися на своїх сторінках також видання «Gazeta Poranna» [65] та «Kurjer Lwowski» [60].

Ілюзорність заяв про підтримку переважною більшістю галицьких українців входження Східної Галичини до складу Польщі засвідчували численні публікації, у яких моніторилася діяльність головних політичних суперників польської влади — представників західноукраїнського уряду в екзилі. Насамперед аналізувалися матеріали у суспільно-політичній газеті «Громадський Вістник», яка за-

мінила часопис «Діло» у зв'язку з його закриттям на початку листопада 1922 р. Польські кореспонденти прагнули з'ясувати настрої, які панували у таборі прихильників ЗУНР із прийняттям рішення Ради послів, хоча статті на цю тему в українській пресі ретельно «редагувалися» цензурою або взагалі вилучалися. Так, через конфіскацію прокураторією публікації «Вони і ми», зазначав невідомий автор у газеті «Wiek Nowy», неможливо було «нічого достеменно сказати про її зміст». Однак сам факт вилучення («факт конфіскації... є достатнім для характеристики статті») та наявність протиставлення у її назві («показовою є форма протиставлення у назві») [58] свідчили про те, що редакція українського часопису не погоджувалася з позицією світових лідерів. У польській газеті також вказувалося, що й наступний тираж «Громадського Вістника» теж, ймовірно, через критику рішення Ради послів знову був конфіскований владою [71].

У дописах акцентувалося увагу на сум'ятті, яке спричинило затвердження світовими лідерами резолюції щодо східних кордонів Польщі, не тільки в українських, а й у місцевих єврейських колах. Так, «Słowo Polskie» писало, що «рішення Ради амбасадорів у справі східної частини колишньої Галичини вдарило наче грім з ясного неба у львівський політичний табір Петрушевича», бо ніхто з українців не міг повірити «у таке сприятливе для Польщі залагодження справи» [63]. Не менша розгубленість панувала й серед євреїв, зокрема, відзначалося, що «сіоністська “Chwila”» була «ще більш захоплена зненацька цим вигідним розв'язанням, ніж однодумці Петрушевича...» [37].

Про цілковите несприйняття позиції уряду ЗУНР свідчив різко негативний тон у місцевій польськомовній пресі щодо прибічників української державності та красномовні заголовки публікацій: «Petruszewiczowskie zabiegi spełzły na niczem [Петрушевичівські заходи зазнали краху]» [50, № 76], «Zbrodnicze wichrzenia ruskie [Злочинні руські підбурення]» [50, № 81], «Komunikat sztabu generalnego bandytyzmu ukraińskiego [Повідомлення генерального штабу українського бандитизму]» [68], «Endecja ruska pod skrzydłami bolszewików [Русинські ендеки під крилами більшовиків]» [67], «Atak ukraiński na granice wschodnie nie udał się [Українська атака на східні кордони не вдалася]» [65], «Nowy front Petruszewyczców [Новий фронт Петрушевичівців]» [69], «Rozwijane nadzieje Ukra-

ićów [Розвіяні надії українців]» [30], «Nowa nota “dyktatora” [Нова нота “диктатора”]» [15] та ін. Головною тезою у статтях і кореспонденціях слугувало те, що всі зовнішньополітичні домовленості уряду Є. Петрушевича у виборюванні державності ЗУНР одноментно зійшли нанівець і його прихильники змушені будуть пристосуватися до нових реалій. «Уряд п. Петрушевича завис у повітрі, платформа, на якій він ґрунтувався, розтанула, його мрія виявилася мильною бульбашкою. Українські націоналісти зіткнулися з необхідністю повної зміни тактики», — писав з цього приводу «Kurjer Lwowoski» [60]. Інше відоме львівське видання — «Gazeta Lwowska» — для посилення враження від дописів вмістила також карикатури художника К. Сіхульського на провідних українських діячів — Є. Петрушевича [25, № 63] та К. Левицького [25, № 67].

Гостроту міжнаціональних стосунків у краї в польській пресі пояснювалося значним впливом українських державницьких сил на місцеве населення. Їх напругу наочно продемонстрували події, які відбулися у польському сеймі під час зачитування маршалком Польщі М. Ратаєм акта Ради послів великих держав, а згодом вилилися у антипольську маніфестацію біля собору св. Юра у Львові. Саме вони значною мірою затьмарили святкові заходи з приводу визнання світовими лідерами кордонів Польської Республіки у Варшаві, Львові та інших містах, грандіозність яких висвітлювалася у галицькій польськомовній пресі.

Центральною темою для обговорення стала безкомпромісна позиція українського посла М. Луцкевича та його заява при виголошенні резолюції у сеймі, що маркування східних кордонів Польщі відбулося без згоди українського народу [20; 21; 57]. Часописи «у фарбах» розповідали про інцидент у сеймі, через який українського посла було позбавлено права відвідування засідань на один місяць і насильно випроваджено із сеймового залу, а українські та білоруські депутати на знак протесту покинули засідання [20; 21; 28; 31; 57; 66]. Реакція польської преси на поведінку «непокірного» українського депутата була бурхливою і виключно осудливою — його вчинок у ЗМІ вважали яскравим доказом української культурної відсталості та брутальної неповаги до влади. Так, «Słowo Polskie» зазначало: «Представники іноземних держав переконалися сьогодні наочно в тому, що у Львові давно бачили, чим є український “народ”

і його “культура”» [57]. При цьому М. Луцкевича характеризувалося як «одного із безвідповідальних представників національних меншин» [29], а про його виступ у сеймі можна було прочитати таке: «Ця єдність сейму роздратувала українського більшовика п. Луцкевича, який не раз порушував парламентський спокій своїми позбавленими усілякого сенсу зауваженнями, зміст яких не розуміють навіть його найближчі сусіди. Пан Луцкевич, як Пилип із конопель, викрикнув: “Рада послів визнала кордони без згоди українського народу”» [31]. Позаяк неодноразові зауваження маршалка і вимогу покинути зал Луцкевич ігнорував, то під час оголошеної перерви його насильно вивела звідти сеймова охорона, а він «істерично» виспівував відому пісню «Не пора» на слова І. Франка [31].

Побіч того, у пресі акцентувалося увагу на тих негативних наслідках, які спричинило українсько-польське протистояння у сеймі, а саме — зміцнення впливу в Українській парламентській репрезентації прибічників радикально-націоналістичного напрямку та її перехід до лав опозиції, що означало для уряду В. Сікорського втрату підтримки українськими депутатами [32; 47; 56]. Зі свого боку, газета «Chwila» порушила також питання правомірності застосування сили до посла сейму. Зокрема, наголошувалося, що «покладання подібних функцій на сеймову службу діє щонайменше деморалізуюче, значно послаблює авторитет парламентарів і ображає гідність Парламенту». Випадок із депутатом М. Луцкевичем змусив задуматися єврейських депутатів, що вони самі невдовзі можуть опинитися у такій же ситуації при розгляді «суперечливих» питань [17]. Зауважимо, що розгляд питання про недопустимість застосування до парламентарів силових методів уже незабаром ініціював польсько-єврейський депутат Г. Ліберман, пропозицію якого, «щоб в майбутньому маршалок не використовував охорону для виконання подібного роду резолюцій Парламенту», підтримали представники як лівих, так і правих партій [23].

Напруженість українсько-польських відносин засвідчили невдовзі й події, які розгорнулися у Львові біля собору св. Юра після святкової недільної літургії 18 березня 1923 р., на якій за збігом обставин був присутній та виголосив промову апостольський візитатор о. Дж. Дженоккі. Цілком обумовлено, що до маніфестації українців була прикута увага насамперед львівської польськомовної

преси. Так, у статті під доволі красномовною назвою «Na pasku czerwonej Moskwy» («На повідку червоної Москви»), вміщеній у часописі «Gazeta Lwowska», невідомий кореспондент під криптонімом (h) [25, № 64], описуючи перебіг протестної акції, безапеляційно стверджував, що вона була інспірована передусім прихильниками Є. Петрушевича та більшовицькими елементами, які використали зібрання вірян біля собору після процесійної ходи по завершенню служби Божої у львівських церквах для організації антипольської маніфестації та збурення невдоволення серед українців. «Слідом за процесіями, — повідомляв кореспондент, — сформувався натовп із учнів середніх шкіл, академічної молоді, жіноцтва та ін.», до яких з промовою, що була «поєднанням лайки і образ на адресу Польщі», звернувся «пробільшовицьки налаштований та відомий своїми провокаційними виступами депутат Луцкевич». Кульмінацією цієї акції стало «читання слів присяги проти Польщі, яку присутні повторили», що зумовило втручання поліції та розгін маніфестації, в результаті чого із юрби полетіло каміння, яке поранило декількох польських жандармів. Серед українців було заарештовано сім осіб за організацію демонстрації і ще три — за розповсюдження антидержавницьких відозв, виданих «Українською Революційною Радою».

Однак на цьому бурхливі події не закінчилися — уже ввечері у Львові відбулося багатолюдне зібрання (майже з тисячі осіб) під стінами театру «Українська бесіда», що знову змусило поліцію вжити заходів для відновлення суспільного спокою.

Протести українців у Львові дали підстави автору статті для висновку, що дії лідерів «більшовицько-петрушевичівського» табору спрямовані на конфронтацію українсько-польських відносин та є вигідними виключно для більшовицької Росії: «Учорашній виступ львівських Петрушевичівців на чолі із сумнозвісним Луцкевичем достатньо характеризує напрям політики наших “непримиренних”. Повторюються прокляття Хмельниччини. Як у минулому, так і сьогодні божевільна політика поводитирів хоче штовхнути руський народ в обійми “матінки Росії”» [25, № 64].

Майже аналогічні за змістом і під не менш промовистими заголовками, як у часописі «Gazeta Lwowska», — «Awantura pod cerkwią [Бійка під церквою]» [50, № 78], «Inspirowana próba ulicznej demonstracji [Інспірована спроба вуличної демонстрації]» [26,

№ 6654], «Nieudały występ borbifaksów bolszewicko-ukraińskich koło cerkwi św. Jura [Невдалий виступ більшовицько-українських борбистів біля церкви св. Юра]» [48], подали відгуки й інші львівські польські газети, зокрема «Gazeta Poranna», «Słowo Polskie», «Wiek Nowy». Відзначимо, що серед львівських польськомовних газет від коментарів щодо української протестної акції у Львові утрималися (очевидно, аби уникнути міжнаціональної конфронтації в робітничому середовищі) орган Польської соціалістичної партії «Dziennik Ludowy», що позиціонувався як пролетарський часопис, та газета «Kurjer Lwowski», бо, як відомо, в її друкарні побіч із польськими видавцями працювало також чимало українських друкарів і це могло спровокувати страйк працівників. Коротко і стримано інформувала про цю акцію єврейська газета «Chwila» [18], яка сповістила також про протести супроти рішення Ради послів великих держав, висловлені низкою українських громадсько-політичних організацій — Українською Народною Радою у Львові [43], еміграційним урядом ЗУНР [40], Українською парламентською репрезентацією [41] та митрополитом А. Шептицьким [42]. Натомість газетою «Słowo Polskie» у збудованні антипольських настроїв звинувачувано передусім українську пресу, що, «незалежно від відтінку», постійно публікувала «злочинні» статті «фанатиків-агітаторів», які «насаджували» «легенду про “Самостійну Україну”» та доводили, що Польща не має жодних законних підстав для державного панування на цих теренах, і тому «справа Східної Галичини є питанням міжнародним». Своїми публікаціями українська преса підбурювала «русинське населення до непокори і супротиву проти всіх, особливо найважливіших і які мають всезагальне значення директив польської влади» [50, № 81]. Українські часописи звинувачувалися також у поширенні неправдивої інформації про події на площі св. Юра, зокрема щодо застосування поліцією зброї проти демонстрантів, у результаті чого декілька десятків протестувальників отримали поранення. Натомість підкреслювалося, що інцидент був спровокований «незрілим» українським політикумом, а від граду каміння постраждало чимало поліцейських [33].

Зауважимо, що виступи українців проти рішення Ради послів великих держав та їх виразно антипольська спрямованість змусили галицьку польськомовну пресу визнати не тільки наявність серйоз-

них міжнаціональних суперечностей у Східній Галичині, а й те, що для нормалізації українсько-польських стосунків потрібні тривалі час та свідомі політична воля обох сторін. «Прийшла пора розглянути питання українсько-польського співіснування в нашому краї, — зазначала «Gazeta Lwowska». — Труднощі в реалізації цієї справи великі: існують ще сили, що стоять на рятівному шляху. Усунути їх буде найближчим завданням II Речі Посполитої: допомогти в цій благочестивій праці повинні всі розумно думаючі сили — як польські, так і русинські» [45]. Авторсько-редакторські колективи часописів закликали українських політичних діячів тверезо оцінити ті реальні переваги, які дає українській спільноті перебування у складі Польщі, передусім на тлі постійної загрози національного винищення чи то «під гаслом православ'я і двоголового орла», чи то «під гаслом червоного прапора Леніна». «Три воєводства на південному сході (галицькі) повинні бути не тільки місцем польської експансії, а також стати основою для української ідеології», — писав кореспондент газети «Wiek Nowy» Л. Свобода [52]. Сподівання на можливість налагодження українсько-польського діалогу та досягнення врешті-решт порозуміння висловлювалися також у газеті «Dziennik Ludowy»: «Ми... надіємося тільки, що тепер і українська націоналістична політика муситиме базуватися на реальній основі, а шляхи мирного співжиття повинні віднайтися» [62].

Однак побіч із визнанням наявності «етнічних» проблем і за давненого українсько-польського конфлікту як превентивний захід на сторінках часописів пропонувалося насамперед зміцнити вплив на теренах Східної Галичини центральної та місцевої польської влади, усіляко сприяти колонізації цієї території. Так, щоб забезпечити правопорядок на т. зв. Східних кресах, у газеті «Słowo Polskie» обстоювалася необхідність встановлення «сильної» влади у Польщі. На думку невідомого дописувача, для цього уряд мав у своїй діяльності передусім опиратися на польську більшість у сеймі, а не на «клуби» національних меншин, бо «тільки такий уряд зможе вести справді національну внутрішню політику, спрямовану виключно на обстоювання прав польського населення, і тільки такий уряд зможе повністю стати незалежним від згубних впливів єврейського клубу та національних меншин» [73]. За розширення польської експансії на східні землі виступав також тернопільський часопис «Głos

Polski», мотивуючи це «безпекою та інтересами держави», які «вимагають покращення нашого національного становища на сході, так збіднілого у період чужоземного панування» [39].

Підсумовуючи, зазначимо: довгоочікуване рішення Ради послів великих держав від 14—15 березня 1923 р. щодо східних кордонів Польщі, яким юридично визнавалося приєднання до неї Східної Галичини, не тільки зумовило сплеск переможно-патріотичних настроїв у галицькій польськомовній пресі, а й актуалізувало на її шпальтах проблеми міжнаціональних відносин у краї, передусім привернуло увагу до українського питання. Причиною загострення українсько-польських стосунків автори вважали антипольську позицію провідників ЗУНР, яких свідомо чи несвідомо у своїх публікаціях пов'язували з прибічниками більшовизму, а також активну пропаганду державницьких ідей українською галицькою пресою.

Підтвердженням напружених українсько-польських відносин стали протестні акції українців у Польському сеймі та у Львові впродовж другої половини березня 1923 р., які, незважаючи на те, що висвітлювалися та оцінювалися у галицькій польськомовній пресі переважно (за винятком лише єврейської газети «Chwila» та робітничого органу Польської соціалістичної партії «Dziennik Ludowy») як прояв українського націоналістичного екстремізму, змусили журналістське коло часописів визнати наявність суттєвих міжнаціональних проблем у Східній Галичині та замислитися над шляхами їх вирішення. Однак лобювання власних державницьких інтересів польською стороною та категоричне відкидання самостійницьких стремлінь українців не тільки ускладнили українсько-польський діалог у 1920—1930-ті рр., а й призвели до ще більшої конфронтації між народами під час Другої світової війни.

1. *Виздрік В. С.* Українсько-польські протиріччя в контексті суспільно-політичних взаємин на початку 20-х років ХХ століття у Східній Галичині [Електронний ресурс] / В. С. Виздрік. — Режим доступу: www.asv.gov.ua/content/nauka/editions/22/2014-22/16-27.pdf. — С. 16—27.
2. *Віднянський С. В.* Українське питання в міжвоєнній Польщі: основні проблеми й напрямки наукових досліджень у сучасній вітчизняній історичній науці / С. В. Віднянський // Український історичний журнал. — 2003. — № 2. — С. 39—55.
3. *Гудь Б.* Українсько-польські конфлікти новітньої доби: етносоціальний аспект / Богдан Гудь. — Х., 2011. — 472 с.

4. *Зашкільняк Л.* Україна і Польща у ХХ столітті: від конфліктів до порозуміння [Електронний ресурс] / Леонід Зашкільняк. — Режим доступу: <http://www.inst-ukr.lviv.ua/files/17/010Zashkilniak.pdf>.
5. *Карпенко О. Ю.* З історії Західно-Української Народної Республіки / О. Ю. Карпенко. — Івано-Франківськ, 2006. — 494 с.
6. *Красівський О.* Східна Галичина і Польща в 1918—1923 рр.: проблеми взаємовідносин / О. Красівський. — К., 1998. — 299 с.
7. *Кульчицький С. В.* Ідеологія і практика українського праворадикального руху у довоєнній Польщі (1920—1939 рр.) / С. В. Кульчицький // Проблема ОУН—УПА. Попередня історична довідка. — К., 2000. — С. 7—18.
8. *Лось С.* За конструктивну політику на Червоній Русі / С. Лось. — Л. : Накладом Оргкомітету Української Народної Обнови, 1932. — 84 с.
9. *Мельник І.* Варшавська угода Пілсудського з Петлюрою [Електронний ресурс] / Ігор Мельник // Варшавська угода Пілсудського з Петлюрою. — Режим доступу: <http://www.zbruc.eu/node/35275>.
10. *Парнета О.* Польща 1918—1923 рр.: усталення кордонів держави / Оксана Парнета // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. — 2008. — Вип. 17. — С. 138—144.
11. *Савчин Ю. О.* Українсько-польські відносини на сторінках журналу «Будяк» (1921—1923 рр.) — провідна тематична лінія часопису / Ю. О. Савчин // Соціальні комунікації. — 2014. — № 1/2 (17/18). — С. 41—44.
12. *Симоненко Р. Г.* До концепції багатотомної «Історії українського народу» (Міжнародний та міжнародний аспекти) / Р. Г. Симоненко. — К., 1993. — 90 с.
13. *Футала В.* Українське питання у міжвоєнній Польщі: польський дискурс // Василь Футала // Наукові записки. Серія «Історія». — С. 174—183.
14. *Юрчук О.* Українське питання в діяльності польських консерваторів (1919—1923) / Оксана Юрчук // Проблеми слов'янознавства. — 2008. — Вип. 57. — С. 73—86.
15. *A. Ż.* Nowa nota «dyktatora» / A. Ż. // Gazeta Lwowska. — 1923. — 16 marca (№ 61).
16. *Bocheński A.* Problem polsko-ukraiński w ziemi czerwieńskiej / A. Bocheński, S. Łoś, W. Bączkowski. — Warszawa : Polityka, 1938. — 243 s.
17. Czy postępowanie p. Marszałka Rataja jest zgodne z regulaminem sejmowym. Echa incydentu z p. Łuckiewiczem // Chwila. — 1923. — 19 marca (№ 1447).
18. *(d.)* Manifestacya ukraińska / (d.) // Chwila. — 1923. — 20 marca (№ 1448).

19. Decyzja w sprawie granic wschodnich odwleka się... // Dziennik Ludowy. — 1923. — 10 marca (№ 56).
20. Demonstracja ukraińska w Sejmie // Gazeta Lwowska. — 1923. — 18 marca (№ 63).
21. Demonstracja ukraińskiego posła w Sejmie // Dziennik Ludowy. — 1923. — 18 marca (№ 63).
22. Dziennik Ludowy. — 1923. — 16 marca (№ 61).
23. Echa incydentu w czasie ostatniego urocz. posiedzenia Sejmu // Chwila. — 1923. — 24 marca (№ 1452).
24. *Feliński M.* Ukraińcy w Polsce Odrodzonej / M. Feliński. — Warszawa, 1931. — 140 s.
25. Gazeta Lwowska. — 1923. — 16 marca (№ 61); 18 marca (№ 63); 20 marca (№ 64); 23 marca (№ 67).
26. Gazeta Poranna. — 1923. — 16 marca (№ 6650); 20 marca (№ 6654).
27. Głos Polski. — 1923. — 18 marca (№ 11).
28. *Grabski S.* Doktryna a życie / Stanisław Grabski // Słowo Polskie. — 1923. — 21 marca (№ 79).
29. Historyczny moment uznania granic. Uroczyste posiedzenie Sejmu // Kurjer Lwowski. — 1923. — 18 marca (№ 65).
30. *Jeleń.* Rozwiane nadzieje Ukraińców / Jeleń // Gazeta Poranna. — 1923. — 21 marca (№ 6655).
31. Karczemna «borba» ukraińskiego komunisty // Gazeta Poranna. — 1923. — 18 marca (№ 6652).
32. Klub ukraiński i białoruski przechodzą do opozycji // Dziennik Ludowy. — 1923. — 19 marca (№ 64).
33. Kłamstwa // Słowo Polskie. — 1923. — 21 marca (№ 79).
34. Kurjer Lwowski. — 1923. — 16 marca (№ 63); 18 marca (№ 65).
35. *Leinwand A. J.* Walka dyplomatyczna Polski o Galicję Wschodnią [Електронний ресурс] / Aleksandra J. Leinwand. — Режим доступу: http://www.Sdr-ihpan.edu.pl/images/04_Leinwand.pdf.
36. Lud ukraiński o granicach wsch. Małopolski // Kurjer Lwowski. — 1923. — 12 marca (№ 60).
37. *Opiola T.* Rozwiana legenda / T. Opiola // Słowo Polskie. — 1923. — 17 marca (№ 75).
38. Opóźnienie uznania wschodnich granic Polski // Dziennik Ludowy. — 1923. — 9 marca (№ 55).
39. Po uznaniu granic wschodnich // Głos Polski. — 1923. — 25 marca (№ 12).
40. Protest Dra Petruszewicza // Chwila. — 1923. — 25 marca (№ 1453).
41. Protest klubu posłów ukraińskich do Sejmu i Senatu // Chwila. — 1923. — 25 marca (№ 1453).

42. Protest metropolity Szeptyckiego // Chwila. — 1923. — 25 marca (№ 1453).
43. Protest Ukr. Nar. Rady we Lwowie // Chwila. — 1923. — 25 marca (№ 1453).
44. Przesilenie w prasie // Gazeta Lwowska. — 1923. — 20 marca (№ 64).
45. R. Nadeszła pora / R. // Gazeta Lwowska. — 1923. — 24 marca (№ 68).
46. Rada ambasadorów nie chce uznać granic Polski // Kurjer Lwowski. — 1923. — 9 marca (№ 57).
47. Rozłam w klubie ukr. // Wiek Nowy. — 1923. — 18 marca (№ 6523).
48. (rs.). Nieudały występ borbifaksów bolszewicko-ukraińskich koło cerkwi św. Jura / (rs.) // Wiek Nowy. — 1923. — 20 marca (№ 6524).
49. (rs.). Uznanie Ukraińców dla obrońcy Fanny Dittner / (rs.) // Wiek Nowy. — 1923. — 18 marca (№ 6523).
50. Słowo Polskie. — 1923. — 16 marca (№ 74); 18 marca (№ 76); 20 marca (№ 78); 23 marca (№ 81).
51. Sukces polski i kompromitacja rządu // Słowo Polskie. — 1923. — 17 marca (№ 75).
52. *Swoboda L. J.* Obrona wolności i całości Rzeczypospolitej / Lesław J. Swoboda // Wiek Nowy. — 1923. — 21 marca (№ 6525).
53. (t). Ustalenie granic Polski / (t) // Chwila. — 1923. — 18 marca (№ 1446).
54. *Torzecki R.* Kwestia ukraińska w Polsce w latach 1923—1929 / R. Torzecki. — Kraków : Wydawnictwo Literackie, 1989. — 468 s.
55. Ukraińcom zachciewa się niepodległej Galicji! // Gazeta Poranna. — 1923. — 2 marca (№ 6636).
56. Ukraińcy przechodzą w Sejmie do opozycji // Słowo Polskie. — 1923. — 18 marca (№ 76).
57. Ukraińska awantura w sejmie // Słowo Polskie. — 1923. — 18 marca (№ 76).
58. Ukraińcy a decyzja Ententy // Wiek Nowy. — 1923. — 17 marca (№ 6522).
59. (W.). Wiadomości z Paryża... / (W.) // Gazeta Lwowska. — 1923. — 18 marca (№ 63).
60. *W. J.* Stabilizacja / *W. J.* // Kurjer Lwowski. — 1923. — 17 marca (№ 64).
61. Wiek Nowy. — 1923. — 16 marca (№ 6521).
62. Wobec zatwierdzenia granic // Dziennik Ludowy. — 1923. — 19 marca (№ 64).
63. Wrażenie wśród rusinów // Słowo Polskie. — 1923. — 17 marca (№ 75).
64. Wschodnie granice Polski uznane // Chwila. — 1923. — 16 marca (№ 1444).
65. Wygraliśmy najwyższą stawkę! // Gazeta Poranna. — 1923.—16 marca (№ 6650).
66. Wykluczenie p. Łuckiewicza na trzydzieście dni // Chwila. — 1923. — 18 marca (№ 1447).

67. (y). Endecja ruska pod skrzydłami bolszewików / (y) // Kurjer Lwowski. — 1923. — 19 marca (№ 66).
68. (y). Komunikat sztabu generalnego bandytyzmu ukraińskiego» / (y) // Kurjer Lwowski. — 1923. — 18 marca (№ 65).
69. (y). Nowy front Petruszewyczowców / (y) // Kurjer Lwowski. — 1923. — 24 marca (№ 70).
70. Z dziejów wyznania wschodnich granic Polski // Wiek Nowy. — 1923. — 20 marca (№ 6524).
71. Znów skonfiskowany // Wiek Nowy. — 1923. — 20 marca (№ 6524).
72. Zwłoka w uznaniu granic wschodnich // Gazeta Poranna. — 1923. — 3 marca (№ 6637).
73. (—). Powaga władz / (—) // Słowo Polskie. — 1923. — 25 marca (№ 83).

Василь Габор

«ОЙ ТАМ... ЗА ГОРАМИ ВОСКРЕСЛА УКРАЇНА!»:
ТЕМАТИЧНІ, ЖАНРОВІ ТА ВІЗУАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ
ВИСВІТЛЕННЯ ФЕНОМЕНУ КАРПАТСЬКОЇ УКРАЇНИ
В ГАЛИЦЬКІЙ ЖІНОЧІЙ ПРЕСІ 1938—1939 рр.

Проаналізовано тематичні, жанрові та візуальні особливості висвітлення феномену Карпатської України в періодиці для галицького жіноцтва 1938—1939 рр.

Ключові слова: галицька жіноча преса, Срібна земля, Підкарпаття, Карпатська Україна, історія, традиції, звичаї, автономія, самостійність, публікації, ілюстрації.

Проанализированы тематические, жанровые и визуальные особенности освещения феномена Карпатской Украины в периодике для галицких женщин в 1938—1939 гг.

Ключевые слова: галицкая женская пресса, Серебряная земля, Подкарпатье, Карпатская Украина, история, традиции, обычаи, автономия, самостоятельность, публикации, иллюстрации.

The topical, genre and visual peculiarities of coverage of the phenomenon of the Carpathian Ukraine in the Galician women's press of 1938—1939 yrs, have been analyzed.

Key words: Galician women's press, Sribna zemlia (the Silver Land), Transcarpathia, Carpathian Ukraine, history, traditions, customs, autonomy, independence, publications, illustrations.